

۱۵ مارت ۱۳۱۱

عدد ۲۰۸

سنه ۴ (دردنجی سنه)

بدل انترا

پوسته اجر تبیلہ برابر

سنه لکی ۵۰ غروش

لکی آبلقی ۳۰

نسخه سی ۱ غروشه

سر ۲۰۷۱۳۰۷
سَمْعَةُ مَرْيَمَ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اداره خانه و مطبعه سی

استانبولده باب عالی جاده
سنه قره بت کتبخانه سی

درج ایدلین اوراق اتحاد
اولفار

باش عوردی :

صالح زکی

بِخَشْنِیْهِ کُوْنُ لَیْسَ لَیْسَ اَوْ لَوْ فَنَیْ وَ اِذْ لَیْ هَفْتَهُ لَکْ غَنَمَ

فَلَكِيَاكَاتْ

قسم ثانی

ابعاد ارض

۲

دوره ارض علمای اسلامیہ طرفدن تقدیری

[ما بعد عدد : ۲۰۷]

قبل المیلاد اوچنجی عصرده تأسیس اولنان و حکمای یونانیہ مک یکانہ میثاقی بولنسان و رواق الحکمہ، آنجق بعدالمیلاد یمنجی عصره قدر دوام ایلدی .

مع مافیه میلادک برنجی عصرندن بری کاشف نامنه هیچ بر ریاضی ویا هبشتناس گاماش ویا لکر ایکنجی عصری اولاننده کتاب محسطنی صاحبی مشهور (بطلیوس) ک ظهور یله و رواق الحکمہ، صوک دفعه اوله رق ششمه باش اولمش ایلدی .

واقعا (بطلیوس) دن صوکره اسکندریه مکتبی بر چوق ریاضیون، منجمین، مهندسین بتشدیرمش ایسهده بونلرک کافه سی سلفعلری طرفندن وجوده کتیریلن کشفیات برشی علاوه به مقتدر اولمقسنزین یالکر انلرک اولرینی شرح و تفسیر یله وقت کچیرمشلردر .

ایشته (ایسقلوس) [Hypsicle]، (پروفیر) [Prophyre]، (فیلن) [Philen]، (تیماریداس) [Tymaridas]، (آشیل) [Achille]، (تاتیوس) [Tatius] کی ذوات، (بطلیوس) دن دردنجی عصره میلادیده بر حیات بولنان مشهور (دیوفنطس) [Diophante]، قدر ظهور ایدن علانک الک ایلری کلنلرندن عبارت اولوب بونلر دن صوکرده تاریخ ریاضیاتی یازان (فوس) [Pappus] یله (ثاون الاسکندری) [Théon] و مومی الیهک کریمه سی (هیپانیا) [Hipathia] رواق الحکمہ دن یتیشن شارحینک خانمه سی اولمشلردر .

هله بشنجی عصر میلادیدن اعتباراً رواق الحکمده

کتب موجوده یی اکلا یوبده تعلیم وتدریس ایدهجک شارحینده کور یله مامک باشلامش و ارتق حکمای یونانیه جدا اقراض بولمش ایدی .

کرچه بشنجی عصر میلادیده مشاهیر حکمادن (پروبوس) [Probus] (آتیه) به کیده رک اوراده یکیدن بر مکتب تأسیس یله رواق الحکمده انطفا یه یوز طومش اولان شعله، معارفی اشعاله غیرت ایش ایسهده بورادن یتیشن حکما اساساً مسلک افلاطونی به سمالک بولغار یله و قتلرینی بی لزوم مناقشات فلسفی و مباحثات مذهبی به حصر ایلدکاریدن بوندن ده بر فائده حاصل اوله مامشدر .

واقعا دیگر طرفده رومالیر کی مقتدن بر قوم موجود ایدیسهده بونلر اولانجه قوتلرینی عسکرلک و خطابه حصر ایلدکاری جهته علوم وفنون یونانیه مک احیاسنه دکل (بلینیوس) کی بعض حکمای رومانیه استننا ایلدیکی خالد تحصیلنه بیله اهمیت ویرمه مشلردی . نهایت بوشرف و عزیت، بادیه نشین ایکن محضا اسلامیتک سایه عاطفته سفندقلری ایچون آز زمانده مرتبه قصوای مدنییه و اصل اولان اولاد عربیه میسر اولدی !

اوت ! (آتیه) و (اسکندریه) دارالفنونلرنده اون اوج عصرلای بر مدت ظرفنده نوع بی بشرک وجوده کتیردکی آثار عمرانی مسلمانلر احیا اتمشلردر .

بوصرمده، بعض غرضکار مورخینک اختراع ایلدکاری بر شایعینی — که کویا جناب (فاروق) ک امر یله (عمرو بن عاص) ک (اسکندریه) کتخانه سی احراق بالانار اتمشیدر — سکوت یله کچمک نوعاً شایعه مذکورینی تصدیق دیمک اوله جفته مبنی مدافعه بر ایکی سوز سونلک مجبوریتی هر صاحب وجدانک حس ایده چکی بر ماده در .

فقط بزم طرفزدن بو یولده نه قدر ادله قویه ایراد ایلدیلر ایسه ایلدسون کافه سی انظار خستاده اسلامیتی صیانه در میان ایلمش کی تلقی اولنه جنی جهته بوبابده بالذات مدافعه به قیام ایلسکدن ایسه بونلره بتون علم مدینتک

(بطليموس) اصولی اختيار ايدمرك نامنه نسبتله ياد اولان زيجی تالیف ايتشد .

مشاراليه (منصور) معارف عجی اولوب بوصورتله اول امرده هند علماسنك آوازه شهرتی ايشتمنه . بی کتب هنديه نك لسان عربي به نقلیه بین الاسلام نشریه ابدار ايتش ايسده مؤخرأ يونانیلرده معارفك دها زیاده ترقی ايتش اولديغی اكلامغه هنديلرك نسبة كری اولان انار مدنیسنی اقتباسدن واز كچمرك يونانیلرك انارنی نقل و ترجمه ایتدیرك هوسنه دو شمشدر .

وقبله [۱] بعض یونان نستوریلری مملکتلرنده باریسه مدقیری ایچون آسیا طرفلریسه هجرت ایتمک مجبور اولمشلر وقدمده (ادس) [Edesse] و بین العرب (رها) دنیان (اورف) شهرنده بر مکتب طبی تأسیس ایتشلر ایدی که یونلرك بومکتبلری روم امپراطورلندن مشهور (زمنون - ایسوریان) طرفندن هدم و تخرب اولهرق کندیلری ده طاعیدلیدن بر طاقی ترکستان داخلنده تادیار خراسانه قدر کیدمرك (نیشابور) ده دیگر بر مکتب طبی کشاد ایتشلر و بر طاقی ده اوتده بریده پریشان بر حالده مغدور و متفرق قالشلر ایدی .

(ابوجعفر المنصور) بغداد وحوالیسند حال پریشانی ایچنده یشایان شو بیچارکافی تحت حمایتنه آلهرق یونلری معارف یونانیی لسان عربي به نقل و بین الاسلام نشر ایتمک الت اتخاذ ایتشد .

شویله که :

اول امرده (ابوجعفر المنصور) معارف یونانییه کسب و قوف ایتمک مقصدیه بعض کتب نفیسمنك ارسال ایچون ملک رومه خبر کوندرمش و ملک رومه کتاب اقلیدس ایله دیگر بعض کتب طبیعاتی مشارالیه ارسال ایلشد . [۲]

ایشته (ابوجعفر المنصور) ك اواخر عمرنده یونانیلردن جلب ایلدیکی کتب متنوعه میاندنه الك اول

[۱] التهی عصر میلادی اوائلنده .

[۲] مقدمه ابن خلدون

استنی برسان حرمتله یاد ایلدیکی علامه شهر (الکساندر دو هو . بولد) ك نتیجه تدقیقاتی اراهه ایتك دها مناسب اولور .

علامه مشارالیه «کاسات» [Cosmos] نامنده کی اثرینك عربلره عائد اولان فصلنده :

«(عمرو بن عاص) . اسناد ایدیلان وروایته نظرأ آلتی ماء جابجا (اسکندریه) شهرینك حاملرینی تسخینه کفایت ایدن شهر مذکور کتبخانهنك حریق ، بو حادثه نك وقوعی مأمول اولدیغی تاریخدن تمام ۵۸۰ صوکره کلتش اولان اینکی روم مورخنك شهادتدن بشقه هیچ بر اساسه مستند اولیان بر حکایه اساطیری حکمندهدر . دیمشدر که بوقفره تکذیب شایعه به مع زیاده کافیدر .

علوم و فنون قدیمنك بین الاسلام شیوعی ، مائه ثانیه خلانددهدر . فی الحقیقه فون متنوعنك لسان عربي به نقلیه بین الاسلام تعلم و تعلمه هجرت نبویه نك ایکنجی و تاریخ میلادك سکرانچی عصری واسططده بغدادده برحبات بولان (ابوجعفر عبده المنصور) زماننده باشلانلشد .

(ابن الادمی) نك «نظام العقاد» ديه معروف اولان زيج کیرنده محرر اولدیغی اوزره هجرت نبویه نك یوز الی الی سنه سنده (ابوجعفر المنصور) . هنددن برکسه کلرک « سند هند » نامیه مشهور اولان اجرامك تعادیل مموله سیله برابر حرکاتی و خسوف و کسوفی و مطالع بروچی حاوی بولان زيج کتانی قدیم ایتش و یونلک اوزره مشارالیه لسان عربي به ترجمه سیله فیابعد بین الموقبین دستور العمل طوثلقی اوزره بر کتاب ترتیب و تالیفی امر ایتکله بوایشه (محمد بن ابراهیم الفزازی) مأمور اولمشدی . ایشته موسی الیه زيج مذکوردن اخذ و اقتباس صورتیه ایلک دفعه اولقی اوزره بر زيج کتانی وجوده کتیره مشدرکه بین النجمن « السند الهند الکبیر » ديه معروف اولوب مؤخرأ (ابوجعفر محمد بن موسی الخوارزمی) (فزازی) نك بو کتانی اختصار و بعض محله سند هند اصولی ترک ایله بین الاسلام شیوع بولان

[سیاح موسیو دوترویل]

اسان یونانیډن عربجه به ترجمه اولئان کتاب، سالف الذکر « کتاب اقلیدس » درکه کتاب مذکورک مترجمی (حجاج بن یوسف بن مطر الکوفی) در . [۱]

(ابو جعفر المنصور) ک خلفای ده مشارالیهک اثرینسه اتباع ایدرک هر طرفسدن ارباب هنر و معرفتی جلب و جمع ایله کتب نفیسه یونانیهینی لسان عربیه به نقل و ترجمه به صرف مقدرت و بغدادده برطاقم مدارس و دار الکتب تأسیسیله نشر علومه حصر همت ایستایلر .

مشارالیه، (ابو جعفر منصور) ک وفاتسندن صورکه گذران ایدن اون بش، یکریمی سنه نظر قدده بغدادده معارف و صنایع او درجه سرعتله ترقی ایتمشدی که بوترقیاتک درجه سی تقدیر اتمک ایچون (هارون الرشید) ک اول زمان فرانسه حکمداری بولان بیوک (شارلمان) .

حتى (مأمون) یونان حکمداری اولان اوچینی (میشل) (Michel) . آچش اولدینی محاربه ده غالبیتی قزاقمش و شرط مصالحه اولدق حکمای یونانیه طرفندن یازمش اولان کتب نفیسه سندن برر نسخهنسک اعطاسی

کذران ایدن اون بش، یکریمی سنه نظر قدده بغدادده معارف و صنایع او درجه سرعتله ترقی ایتمشدی که بوترقیاتک درجه سی تقدیر اتمک ایچون (هارون الرشید) ک اول زمان فرانسه حکمداری بولان بیوک (شارلمان) .

کذران ایدن اون بش، یکریمی سنه نظر قدده بغدادده معارف و صنایع او درجه سرعتله ترقی ایتمشدی که بوترقیاتک درجه سی تقدیر اتمک ایچون (هارون الرشید) ک اول زمان فرانسه حکمداری بولان بیوک (شارلمان) .

کذران ایدن اون بش، یکریمی سنه نظر قدده بغدادده معارف و صنایع او درجه سرعتله ترقی ایتمشدی که بوترقیاتک درجه سی تقدیر اتمک ایچون (هارون الرشید) ک اول زمان فرانسه حکمداری بولان بیوک (شارلمان) .

[۱] مقدمه ابن خلدون فصل سادس — (حجاج بن یوسف) ک نای اکثر تألیفاتده هییه ویا هییا صورتنده اولدینی کورلشدر .

[سباح موسيو غرنار]

«كتاب في الطلوع والغروب» ي. (مناولاوس) ك. «كتاب في الاشكال الكبريه» سي. (اقليدس) ك. «كتاب المناظري» و. «كتاب ظاهرات الفلك» ي. ايله «كتاب مصادر» و. «كتاب المعطيات» ي. (ارشميدس) ك. «كتاب الكره والاسطوانه» و. «كتاب مأخوذات» و. «كتاب في تكسير الدائر» سي. (ابولونيوس) ك. «كتاب مخروطات» ي. (ايسقلاوس) ك. «كتاب في المطالع» ي. (ارسطرخس) ك. «كتاب في جرمي النسيرين وبعديهما» سي. هپ بو دورك تأثير همتيله ترجمه اولنان آثار يونانيه دن بولغشدر.

(مأمون) ك. علم جليل هيئه ميل ورغبتى زياده اولسنه مبنى بروجيه بالاى كرك مجسطينك ترجمه سيله اكنفا ائيمهرك مندرجاتى علمائى اسلاميه معرفيله ده تحقيق ايتدير مشدر. شويله كه:

عصربنك مشاهير منجميندن (يحيى بن ابى منصور). (عباس بن سعيد الجوهري). (سند بن علي). (خالد بن

حكمدار موسى اليه تكليف ايتمشدر كه شوقعه مشار اليك نه درجه علوم وفنونك حاميسى اولديغنى اثبات ائيمكه ونامى تاريخ علومده الى لابلد كال تمظيم ايله ياد ايتديرمكه مع زياده كافي بولغشدر.

ايشته يونان حكمدارى طرفندن قضيتات حربه مقامنده اولهرق جناب مأمونه ويرلش اولان كتب نفسه عربجه به نقل اولنديغى صروده (بطليموس) ك. كتابى ده «تحرير المجسطي» نامى تختنده ترجمه ايدلشدر كه بوقعه هجرت نبويه نك ٢١٥ نجي و تاريخ ميلادك ٨٣٠ نجي سنه سنه مصادقدر.

بو دورده (اقليدس) ك. «كتاب الاصول» ي. اينكجي دفعه اولهرق نسخه آخره دن لسان عربيه نقل اولنديغى كجى (ناوذيوس) ك. «كتاب الاكرى» ي. ايله «كتاب المساكين» و. «كتاب في الايام والالبالى» سي. (اوطولوقس) ك. «كتاب الكره المنخرکه» سي. ايله

عبد الملك المروزی) به آلات رصدیه وضع و تنظیمی امر
ایتمکله آنلرده (بغداد) ده (شماسیه) نام محله بر رصد
خانه تأسیس ایدرک هجرت نبویه نلک ۲۱۵ هجری سنه سنده
ارصاد اجرامه مباشرت ایشلردر که ملت اسلامیه ده اک
اول رصدله اشتغال ایدن بو ذوات کر امدرد.

ذوات مشارالهم بورصدخانه ده اجرامک حرکاته
عائد رصداتی بالاجرا جداول فلکیه قدیمه یی تصحیح ایشلدرکی
صرده دایره خسوفک بحسب طریقه محرر اولان میانی — که
۲۰ ۵۱ ۲۳ ایدی — تحقیق ختننده میل مذکور
یکیدن بالتبعین — (ابن یونس) ک قولسه کوره —
۳۳ ۲۳ به مساوی بولشلردرد. [۱]

مؤخر آینه (مأمون) ک امر به تاریخ یزدجردک
۲۰۱ هجری و هجرت نبویه نلک ۲۱۷ هجری سنه سنده (شام) ده
(جبل قاسون) ده (خالد بن عبد الملك المروزی)، (سند
بن علی)، (علی بن عیسی) و سائر مدن مرکب بر هیئت
قیه دایره خسوفک، ایکنجی دفعه اوله رق صورت مخصوصه
صده اعمال ایشدریلان غایت جسیم بر آتله، میانی تعیین
ایشلدرکه ذوات مشارالهمک بودقعه بولش اولدقلری
مقدار میل ۵۲ ۳۳ ۲۳ دن عبارت بولمشلردرد. [۲]
کتاب ریاضیه یونانیه عربجه به ترجمه اولندیقی صرده
(بطلمیوس) ک بحسب طریقه رابر مومی الهمک جغرافیاسی ده
لسان عربی به نقل ایشلش ایدی. ایشته جناب (مأمون)
کتاب مترجمه مذکور نلک مندرجاتی رصدان زمان
معرفتیه تحقیق ایشدریدیکی صرده درکه (بطلمیوس) ک
جغرافیاسنده دوره ارضک ۱۸۰,۰۰۰ اسطادیوس [۳]
تخمین و تقدیر ایدلیدیکی کورمش و بونی محتاج تحقیق
بولش اولسنده مبنی دوره ارضک یکیدن تقدیر و مسا
حه سی ختننده بر هیئت قیه تشکیل ایشلردرد.

[۱] بومقدار، قدما نلک اعطا ایدلیدیکی مقدار کی اختلاف
منظر و انکشار ضیادن طولانی تصحیح اولغامشدر.
[۲] (ابو حسن علی ابن یونس): «الزج الحاکمی».
[۳] (ابن یونس) ک «الزج الحاکمی» اسمبله (یرونی) نلک
«قانون مسعودی» بی و سائر کتب هیئت.

بو بایده اک زیاده شایان وثوق اولان مأخذلردن آتآن
خلاصه معلوماته [۴] نظر اهیئت مذکوره (خالد بن عبد الملك
المروزی) و (علی بن عیسی) و (سند بن علی) و (یحیی
بن یحتری) و ذوات سائر مدن مرکب اولوب بولنر اجرای
مساحه ختننده، عارضه سز اولق حسبیلله دیا، ریسیمه تابع
صحرائ سنجاره کیشلردر که بو وقعه مشهوره هجرت
نبویه نلک ۲۱۷ هجری و میلادک ۸۳۲ هجری سنه سنده مصادقرد.
هیئت محترمه مذکوره، بریه سنجارده مناسب بر محله
آلات رصدیه واسطه سیله ارتفاع قطبی اخذ ایدلکن
صوکره بری (خالد بن عبد الملك) ک و دیگرکی (علی بن
عیسی) نلک تحت ریاستنده اولق اوزره ایکی فرقه به انقسام
ایدرک برنجی فرقه نصف النهار اوزرنده قطب شمالی به و دیگرکی
قطب جنوبی به متوجه حرکت و هربری آیرلدقلری برده ضبط
اولان ارتفاع قطبی بر درجه تراید و یا تناقص ایشش بولنجیه
قدرر بوجهله نصف النهار استقامت حرکت مداومت
ایشلدر. بواشاده هر فرقه مبدأ حرکتلرندن اعتباراً نصف
النهار بولنجیه اییلر کمره رک و وتدلر دیکرک منتهای
حرکتلر به دکن قطع ایدلدرکی مسافه مستقیمه مساحه
ایشلردرد. بعده هربری قطع ایدلیدیکی مسافه یی تکراراً
مساحه ایدرک عودتله مبدع حرکت اولان نقطه ده اجتماع
ایشلردر که بومساحه ده (خالد بن عبد الملك)، بر درجه لک
نصف النهار ارض قوسنک طولانی الی الی میل و حال بوکه
(علی بن عیسی)، الی الی و ایکی ثلث میل بولمش ایدی.
اوراده بو اختلافک اسبابی اوزون اوزادی به ینلرنده
مناقشه ایشلکن صوکره نهایت بالاتفاق نصف النهار ارضک
درجه واحده سی ۵۶ میل اولق اوزره قبول ایشلردرد.
(مابعدی وار)

ص. ذ

[۴] «استاد» کلمه یونانیه سنک معربیدرد.